

САКЪО КОМАЦУ ХАРТИЯ ИЛИ КОСА

Превод от руски: Цвета Христова, 1968

chitanka.info

Преди да започна разказа си, искам да ви предупредя: четете колкото е възможно по-бързо! Иначе не мога да гарантирам, че ще успеете да прочетете до край тази история.

Но не прескачайте, не четете по диагонал, защото аз умея да разказвам само подред и ако пропуснете нещо, може да ви се изплъзне точно онова, върху което искам да ви обърна внимание. Ах, колко хубаво би било, ако успеете да узнаете как свършва тази история... Във всеки случай аз се надявам... С една дума, от сърце пожелавам успех на един човек, тъй като неговият опит... Какво? Да не се отвличам? Но нали ви предупредих, че мога да разказвам само подред. Такъв ми е характерът. Понякога и аз самият се измъчвам. Веднъж, за малко не изхвъркнах от службата заради проклетия си характер. И ако не беше едно скандално произшествие, едва ли щях да съм още репортьор.

И тъй, отде да започна? Сам не зная. Впрочем, винаги трябва да се започва от самото начало. Онази вечер, когато се случи това... Е, моля ви се, не ме тормозете!

Та оная вечер аз бях у моя приятел Номура. Пихме до сутринта. Номура е млад, много способен биохимик. Сключил е договор с една крупна фирма и сега работи за нея върху някакъв проблем. Разбира се, срещу солидно възнаграждение. Макар че той не е човек от мира сега, липсва му здрав смисъл. Малко не е с всичкия си.

Поканата за оная вечер ми предаде сестра му Маяко. Смятали да устройват сеанс по хипнотично ясновидство.

Трябва да кажа, че двамата са си лика-прилика. И на нея нещо ѝ хлопа. Занимава се със спиритизъм и, както казват, имала дарбата на медиум. Аз от такива работи не се интересувам — всякакви там духове и ясновидство. Друго ме привлича в дома на Номура — „Джони Уокър“, уиски с импозантен черен етикет. О, Номура винаги има запаси от спиртни напитки! Случвало се е за една вечер да изсмучем три бутилки от „черния Джони“. Това питие струва скъпо, не е за джоба на някакво си репортьорче като мен.

Номура има странен навик — когато пие си замезва с безкрайното дърдорене на сестра си. Маяко изпада в транс и почва да дрънка невъобразими глупости. Какво да се прави — всеки със своите чудатости! И все пак ясновидските номера на тая девица много ме дразнеха. Представете си: ни в клин ни в ръкав изпада в транс и почва

да предсказва. Цяла нощ дрънка врели не кипели. Ужас! За да не бъде голословен, ще дам няколко примерчета: „... Марсианците ядат кисело зеле, приготвено по корейски, с чесън. От устата им лъха неприятна миризма. Може да се спечелят много пари, ако на Марс се достави ароматична дъвка...“ Или: „... Бъдещето принадлежи на хлебарките...“ Като послушаш един час подобни брътвежи, почва да те боли глава.

Оная вечер, след като бях изпил вече порядъчно количество уиски, запитах Номура:

— Я кажи, предсказанията на Маяко-сан сбъдват ли се?

— Ами! — живо отвърна Номура. — Ти защо се вълнуваш? Нека си дърдори. Все едно, че слушаш радиото. Е, случва се понякога, една от стоте... Едно е вярно, тя има просто нюх към всякакви гадости. Когато предскаже нещо лошо, непременно чакай някакво свинство...

— Ще се случи нещо ужасно! — викна изведнъж Маяко със странно променен, задгробен глас.

Аз трепнах и я изгледах. Бе вперила в далечината невиждащ поглед. Стана ми страшно: ами ако вземе да предскаже, че ще се ожения за нея!

— А какво точно ще се случи? — попитах аз.

— Това има отношение към научните изследвания на брат ми...

Сега беше ред на Номура да се изплаши.

— Какво ще се случи с моите изследвания?

— Сутрин... рано... — пророкуваше Маяко. — По улиците няма никакви хора, пусто... Появява се разносвачът на мляко... Оставя пред вратите бутилки със странно тесни гърла... А, ето! Ето! Върви странен човек с количка... В нея нещо като ламаринени листове...

— Сигурно е тенекеджия?

— Н-не... явно не... Той пъха под всяка врата по един лист... Какво е това? Какво ли е това?

Внезапно главата на Маяко се отпусна без сили и тя високо захърка. Сега щеше да спи непробудно остатъка от нощта, цялата сутрин и целия ден. Щеше да се събуди чак за вечеря. Обърнах се към Номура. Лицето му беше кисело.

— Върху каква работиш в момента? — попитах аз.

— Не мога да ти кажа. Това е тайна на фирмата — отвърна Номура, като наливаше в чашите уиски. — Ако вестникарите узнаят

какво работя, ще си имам големи неприятности... Е, май е време и ние да полегнем?

— Виж ти, вече станало сутрин — казах аз, като погледнах часовника си. — Скоро ще тръгне първата мотриса. Ще се прибера в къщи, да се наспя хубаво.

— Да, забравих, че ти можеш да заспиш само в собствения си креват — Номура се протегна и стана. — Тогава, пожелавам ти леко утро и спокоен сън.

Беше най-обикновено утро. Безлюдната улица тънеше в здрач. Мерна се неясен силует на куче. На кръстовището бе спрял камион с бутилки мляко. Шофьорът гледаше зяпнал залетите с мляко рафтове. Навярно от тръскането някои бутилки бяха изпопадали.

По пътя за станцията срещнах едно вестникарче. На рамото му се поклащаше празна чанта. Изглежда, вече бе разнесло вестниците на абонатите. Само че момчето имаше някакъв странен вид: походката неуверена, устата широко отворена, в очите сълзи. Но аз не придадох значение на това и продължих пътя си. Главата ми тежеше от снощното пиянство.

На станцията също бе пусто. До първия електрически влак оставаха още няколко минути. Контрольорът стоеше на мястото си. Когато му подадох, както обикновено, абонаментната си карта и понечих да изляза на перона, контрольорът изведнъж ме хвана за ръката.

— Хей, вие — каза той не много вежливо. — А къде ви е картата?

— Да не сте сляп! — възмутих се аз и заврях под носа му целофаненото калъфче с картата.

Той ме изгледа някак странно.

— Нищо не виждам!

— А вие си разтъркайте очите!

Но тогава видях, че картата я нямаше в калъфчета. Дявол да го вземе! Вчера, когато слязох на тая станция и тръгнах към Номура, картата беше, както винаги, в калъфчето, под целофана.

— Трябва да съм я изтървал нейде!... — промърморих аз, като се опитвах да скрия смущението си. Изчезнала бе не само картата, но и всичките ми визитни картички и билетите за метрото.

— Купете си билет — каза пъпчивият контрольор и се обърна.

Не ми беше лесно да понеса презрението му, а още по-малко да се примиря с изчезването на картата! Бях я купил съвсем наскоро. А между визитните картички държах талоните за стола на редакцията. Тях също бях купил наскоро. Дали да се върна до Номура? Но така ми се спеше. Ще си отида в къщи, пък там ще видя — реших аз.

Касата не беше още отворена и аз се запътих към автомата. Изведнъж ми се стори, че станцията се е променила. Не можех да разбера какво точно е станало, но имаше промяна. Пуснах в автомата монета от тридесет йени и натиснах ръчката. Автоматът изщрака и изхвърли малко прах.

— Хей, ти! — викнах на контрольора ядосан. — Вместо да се заяждаш с хората, по-добре се погрижи за автомата си. Взима парите, а не дава билети!

— Как ще е развален? Не може да бъде! — заяви той.

— Може ли, не може ли — не знам, но не работи. А щом не работи, защо по дяволите свети лампичката? Само лъже хората!

Вероятно свирепият ми вид подействува на контрольора. Той викна раздразнено:

— Хей, вие там! Отворете касата!

Но не отвориха касата. Чуваше се само как зад спуснатото гише някой говори разтревожено по телефона:

— Да, да, все едно! Какво? И у вас ли? А какво ще правим сега?

Междувременно станцията се изпълни с хора. Някои също като мен бяха задържани от контрольора, други, след като потършуваха из джобовете си, хукнаха обратно към къщи. Петима-шестима безнадеждно натискаха ръчката на автомата и, убедили се, че е развален, се втурнаха към гишето на касата. Затропаха с юмруци, закрепяха:

— Хей, вие там, спите ли? Дайте ни билети!

И тогава изведнъж се досетих. Ама разбира се! Ето защо станцията ми се видя някак променена. Бяха изчезнали всички плакати. Тук беше пълно с плакати, рекламиращи туризма. А сега — нито един. Схемата на железопътните линии, нарисувана с блажна боя върху ламарина си стоеше. А пъстрите весели плакати бяха изчезнали безследно. По зеленото табло за обявленията стърчаха само кабърчетата. Когато се вгледах по-внимателно, забелязах долу по рамката тънък слой прах.

— Господа пътници, спокойно, по-спокойно! — викаше зад гърба ми контрольорът.

Обърнах се. При контролно-пропускателния пункт вече назряваше скандал. Нито един с абонаментна карта не бе минал. А пред касата тълпата буйствуваше.

— Ама че безобразие! Закъсняваме за работа! — викаха хората. — Отваряйте! Вече двадесет минути ни баламосвате!

Гишетото с тропот се вдигна.

— Без паника, господа! — високо каза касиерът. — Веднага ще вземем мерки... Влакът и без това къснява. Току що звънях по телефона, питах какво да правим...

— Никак не ни интересува какво сте питали! Билети, билети ни дайте!

— Билети няма. Нито един... — касиерът едва не плачеше.

— Така значи, няма билети?! А ние какво сме виновни? Пуснете ни да се качим без билети!

— Не можем да ви пуснем без билети! Разберете! Забранено е пътуването без билети!...

— Бюрократи!... — закрепця някой. — Тогава ни дайте удостоверение, че сме къснели поради неизправност в транспорта!

— Но, но... — касиерът скочи от мястото си; усетил бе, че ще почнат да го бият. — Но как да ви дам удостоверение, когато няма...

В този миг се зачу грохотът на мотрисата. Първият влак бе къснел с повече от половин час. Огромната тълпа с рев се юрна към контролно-пропускателния пункт. Хората съвсем пощуряха. Дъсчената преграда с трясък падна. Контрольорът застана от болка. Така ти се пада, нахал, помислих си аз и се качих върху щанда на някакъв павилион. В мен заговори репортьорът. Почнах да щракам с малкото фотоапаратче, което винаги носех в себе си. Великолепни снимки ще излязат! После изтичах на шосето, спрях едно такси, метнах се на седалката и дадох адреса на редакцията.

— Какъв е този шум там? — попита разтревожено шофьорът. — И на другата станция е същото.

— Билети не продават, затова вдигат скандал — отвърнах аз.

— Хм... А защо не продават?

— И аз не знам. Но нещо не е в ред...

Изведнъж ми дойде на ум, че това пътуване с такси порядъчно ще обърка бюджета ми. За такова разстояние сигурно ще трябва да платя повече от хиляда йени. Бързо бръкнах в джоба си и извадих портфейла, за да преброя капитала си. Но... портфейлът беше празен! По челото ми изби студена пот. Ами сега? Много добре помня, че там лежеше повече от половината ми заплата. Къде са се дянали парите!! Там имаше, в това съм сигурен, няколко банкноти от по хиляда йени, няколко по пет хиляди и една — моята гордост и радост — от десет хиляди йени... Всичките бяха изчезнали. Изтърсих портфейла и върху коленете ми се изсипа някакъв сивкав прах. И чак тогава разбрах: нещо става с хартията. Изчезва...

Защо, от какво — не знаех. Но е факт — хартията изчезваше! Безследно. Ето каква била работата! Навярно е локално явление. Но неволно потреперих. Ами ако *изчезне всичката хартия* по земното кълбо? И то тъкмо сега, когато изщраках почти цял филм със сензационни снимки... Значи няма да мога да ги публикувам. Какво ти публикуване — няма да мога да ги копирам: навярно и фотохартията изчезва...

Когато стигнахме пред редакцията, изтичах до будката на портиера.

— Старче, дай ми пари на заем. Само хиляда йени. Веднага ще ти ги върна! — задъхвайки се, измърморих аз.

— Вие да не се шегувате? — отвърна портиерът. — Отде ще имам пари, нали всички банкноти изчезнаха, всички до една!

— Значи, все пак... — почувствувах, че пребледнявам. — Тогава дай ми сребърни или медни монети...

— Пак се майтапите! — портиерът ме изгледа вторачено с възпалените си очи. — Монетите сега са единствената ценност.

Изохках отегчен и дадох на шофьора, който стоеше зад мен, часовника си.

— Когато ви платя, ще ми върнете часовника — предупредих го аз. — Много е хубав, с календар е.

— Качете се в редакцията — викна подире ми портиерът, — погледнете какво става там. Сякаш е настъпил краят на света...

Когато влязох, пред очите ми се разкри ужасяващо зрелище. Едни ходеха из стаята, като зверове в клетка и издаваха нечленоразделни звуци; други, скупчили се в ъглите, размахваха ръце и изблещили налети с кръв очи ожесточено спореха. Телефоните непрекъснато звъняха. Някой крещеше в слушалката и правеше такива гримаси, сякаш искаше да ухапе човека на другия край на жицата. Някой от време на време простенваше, някой хълцаше, някой се заливаше в идиотски смях. Неколцина седяха по столовете, вперили безсмислен поглед в пространството. Лудница! Содом и Гомор!

Да, колегите ми се бяха побъркали! Напълно понятно. Нали за журналистите целият живот е в хартията. Ние караме мъртвите бели листове да оживеят, да проговорят. И изведнъж, като с вълшебна пръчка, тя изчезва. Безследно. Всичко, всичко бе изчезнало — документи, ръкописи, папки, речници, книги, шпалти. Дори и хартиените отпадъци и бракуваните статии, които се търкаляха по пода, непобрали се в кошчетата за боклук... Нищо не бе останало. Само прах...

Стоях на прага съвсем изумен. Изведнъж върху мен налетя едър мъжага със свиреп вид. Той се спъна и се блъсна в мен.

— Гон-сан! — извиках аз, като хванах за ръката на юначагата. — Нима всичко... безследно?!

— Както виждаш. Загинахме! — устата му лъхаше на бъчва. — Пострадала е, изглежда, всичката хартия, даже и запасите в склада. Поискахме от фабриката, от аварийния фонд, но... по пътя, в камионите се превърна на прах.

— Но защо? Какво става?

— Отде да знам! — отвърна ми Гон-сан и залитна. — Само едно ми е известно: цялата хартия се е превърнала на прах, на пепел... Тъй че с нас е свършено...

Той измъкна бутилката, която до сега криеше зад гърба си и отпи направо от гърлото. После я вдигна над главата си.

— Ето, виж — етикетът също е изчезнал. Не можеш разбра какво има вътре: саке първо качество, екстра или някакъв бълвоч...

И в наборния, и в печатния цех, и в експедицията ставаше нещо невъобразимо. Доскоро хората тук се чувствуваха като на фронта,

глава не можеха да вдигнат от работа... А сега се шляеха като ударени — приличаха на отскубнали се от синджира кучета — току виж че се сбили.

Когато се върнах в нашия отдел и аз си пийнах саке от някаква бутилка и омаломощен се тръшнах на стола. Телефоните продължаваха да звънят, но колегите не им обръщаха внимание.

— Навсякъде, навсякъде... — мърмореше един в унес.

— Как, в цяла Япония? — попитах аз.

— Да, в цялата страна едновременно — продума той. — Почти, в течение на час и половина.

— А телеграмите от чужбина? Какво казват чуждите агенции?

— Телетайпът не работи. Опитаха да слушат на къси вълни... Май в целия свят... — той вдигна телефонната слушалка. — Да, да! Какво? Да, знам. Какво, какво-о? — и без да изслуша края, запокити с всички сила слушалката. Тя се разби.

— Обявено е военно положение, формират се отряди за самоотбрана — каза той. — Не, като си помисля само, такова свинство, какви работи стават, а ред не можеш да напишеш!

— Военно положение?! Отряди?! Това пък защо? — изумих се аз.

— Как защо? Избухнали са бунтове. Тълпи са нападнали банките. Помисли си, от банките са изчезнали всички банкноти. И банковите книги, и спестовните книжки... Магазините не продават никакви стоки, боят се... Впрочем, това е обяснимо, би било странно при такива обстоятелства всичко да е мирно и тихо.

— А нашите заплати?

— Какви ти заплати! Кой ти мисли сега за това, когато вестникът умира. Пфу, че свинство! Не, помисли си, сега ония от радиото и телевизията ще оберат цялата слава.

— Дай да запуша! — помолих аз.

— Заповядай, стига да можеш да го пушиш! — той се изкикоти и извади от джоба си рязан тютюн, завит в станиол. — Предупреждавам те, че е безполезно да търсиш по будките, всичките лули са разграбени...

— Хей, помни ли някой телефона на химическата фирма КК? — викна появилият се на вратата репортьор от икономическия отдел. —

Чул бях, че там смятали да пускат пластмасова хартия. Сега, сигурно, от радост скачат чак до тавана. Е, помни ли някой телефона им?

— Не крещи така и без това ми се повдига! Не си ли записваш телефонните номера? — нервно отвърна един от колегите.

— Ха! Записвах ги! Разбира се, че ги записвах. Но бележникът ми изчезна!

— Виж тогава в указателя.

— Виж ти... От телефонния указател е останала купчинка пепел.

Той почна да звъни на справки и когато най-сетне се свърза, отговориха му, че не могат да му помогнат: нали и те търсели номерата в указателя, а сега всички книги изчезнали!

Репортьорът реши сам да отиде във фирмата и изскочи от стаята.

— Ох, тая репортьорска жилка! — въздъхна някой. — Знае, че вече няма на какво да пише и все пак хукна.

— Хей, момчета, на телевизора се появи изображение! — извика някой и всички се спуснахме към синия екран.

Кой знае защо до сега не работеха нито радиото, нито телевизията. Впрочем, естествено: нали и техните предавания са записани на хартия. Трябвало е да мине време, докато съобразят какво да правят. И радиовръзката се бе прекъснала. Казваха, че в радиоапаратите също се използвало хартия, наистина в съвсем незначителни количества. Например в изолацията на бобините, в кондензатора. Сега тези детайли трябваше срочно да бъдат заменени с други. Но когато телевизорът заработи, оказа се, че е онемял. Пострадали бяха книжните мембрани на високоговорителите. Смутеният диктор ту се появяваше на екрана, ту изчезваше, като смешно размахваше ръце и сочеше към черната дъска. Нищо не можеше да се разбере. Доста нелепа и смешна картина. Но на никого не беше до смях. Постепенно стана ясно, че бедствието е взело огромни мащаби.

На заседание на министерския съвет устно било обявено извънредно положение. И всичко заради тая хартия! После правителството издало указ за безплатно ползуване на железопътния транспорт и наредило да се пуснат по магазините продукти от първа необходимост. Дикторът, призоваващ народа да запази спокойствие, сам трепереше като трескав.

— Слушай! — разтърси ме за рамото главният редактор. — Тичай в научно-изследователския институт по микроорганизмите. Там един учен, мой познат, открил причините на това явление. Сензация, драги!

— А какво ще правите с тая сензация? Нали вестника го няма вече? Няма го, разбирате ли?

— По дяволите хартията! Ще го напишем на някоя дъска и ще я окачим на вратата на редакцията! — закрещя той, като се удари в гърдите. — Един истински журналист не се предава така лесно! Хартия, казваш... че да не легнем да мрем заради нея? Хайде, стига сте се мотали без работа. Отивай в института, по-живо де, размърдай се!

Хукнах надолу по стълбите. На изхода ме пипна един наш дописник, млад, надежден писател.

— Слушайте, какво ще стане с моя хонорар и материалите, които наскоро предадох в редакцията на вашия вестник? Аз не съм чиновник, издържам се само с писане. Сега какво ще правя?

Той беше много блед.

— И аз не знам какво да ви посъветвам... Ах, да! Научете се да пеете!

Махнах с ръка и изскочих на улицата.

И тъй, в института по микроорганизми! Спуснах стъклото на колата, за да наблюдавам какво става по улиците. Да, картината не е много утешителна. Хората бяха загубили и ума и дума. Едни се суетяха като шашнати, други стискаха заплашително юмруци, готови на всякакви изстъпления.

Чиновниците, дошли на работа, не знаеха какво да правят. В бюрата и канторите нямаше и следа от документи. Наистина, те можеха въобще да не идват на работа, нали присъствените книги също бяха изчезнали. Някои от промишлените предприятия още работеха. Но във фабриките и заводите, работещи по системата на наряди, цареше истински хаос. Затова пък улиците изглеждаха чистички и приветливи: нито плакати, нито обявления, нито хартиени отпадъци.

Ту надзъртах през прозорчето, ту поглеждах към екрана на микротелевизора, поставен на гърба на предната седалка. Сега, когато бяха излезли от строя всички радиоапарати, немият телевизор бе единствената връзка. Четях фразите, написани с тебешир на черната

дъска. Според сведенията, сполетялото ни бедствие вземаше все по-грандиозни размери.

Първо, изчезнали бяха всички банкноти в банките, касите, портфейлите. Няколко десетки хиляди трилиона се бяха превърнали в прах. А в обръщение имаше много малко монети. Не е трудно да си представи човек каква невиждана катастрофа назряваше на финансовия фронт. Освен това изчезнали бяха всички ценни книжа, всички акции. Какво ли става на борсата? Как ще установят сега на кого принадлежат акциите? Ами банките, банките... Навярно ще възникнат конфликти между администрацията и вложителите. Невъзможно е по памет да се възстановят сумите на отделните влогове, а как да се вярва на думите на вложителите?

— Да, богатшите не са за завиждане! — каза шофьорът. — На мен ми е все едно ли какви пари имам аз?

Предадох глупаво съобщение, че известен фалшификатор на пари, когото дълго и безуспешно дирела полицията, сложил край на живота си. Написал бил на една дъска, че съществуването му станало безсмислено.

Вторият сериозен удар бе нанесен на пощите. Изчезнали бяха всички писма, телеграми, пощенски записи. Но колкото и да е странно — пощенските служители ликуваха. Голяма работа, изчезнали писмата! Затова пък бе изпълнено и преизпълнено за две години напред обещанието им да ликвидират със закъсненията в доставянето на пощата.

Държавните учреждения и много фирми бездействаха. Чиновниците преживяваха истинска трагедия: няма вече заявления, молби, предписания, ведомости, циркуляри, заповеди, изходящи-входящи дневници. Няма на какво да пишат резолюции и да се подписват. Сбогом-прощавай, свидна бюрокрацио! Всред държавните служители започнаха масови умопобърквания. Мнозина се хвърлиха през прозорците, вярно, че все почти от първия етаж.

По-сериозно беше положението в съдебните органи и нотариалните кантори. Вече възникваха спорове за най-различни документи във връзка с недвижими имоти. Веднага се намериха стотици мошеници, които изявиха права върху чужда собственост. Понаглите и предприемчиви нахлуваха в чужди къщи и се опитваха да изхвърлят на улицата законните собственици, като ги заплашваха със

съд. Но какво можеха да сторят съдилищата? И в затворите беше неспокойно. Закоренели престъпници, осъдени на много години затвор, се представяха за невинни овчици и искаха преглед на делата им.

Но най-тежък, най-съкрушителен удар сполетя учебните заведения, научно-изследователските институти и издателството.

За фирмите, произвеждащи хартия, няма какво да говорим. Те агонизираха. Наистина, отначало всред ръководителите се намериха такива идиоти, които се радваха, че цената на хартията щяла да скочи. После, когато станаха ясни истинските размери на бедствието, те окончателно се вкиснаха; оставаше им само една — да се обесят!

Ами издателското дело? По рафтовете и щандовете на книжарниците не бе останало нищо, абсолютно нищо! Нито една книга, нито едно списание, нито една брошура.

Спомних си пъстрите разноцветни обложки, миришещите още на незасъхнало мастило страници и ми стана лошо... Впрочем, и ние журналистите агонизирахме. Държаха се още само редакциите, снабдени с късовълнови приематели.

И тогава си помислих: какво ли ще стане с човечеството? Нали цялата наука, цялата култура бе изчезнала безвъзвратно, не само в Япония, но и в целия свят. Превърнали се бяха в прах всичките многотомни издания, всичките писмени документи, астрономичен брой речници, справочници, научни работи, изследвания...

Не, не мога да го преживея! Пфу, как ми се вие свят. Почувствувах че ми се гади, затворих очи и се облегнах назад.

Хартия!

Като си помисля на какъв крехък материал се е базирала човешката култура! Повече от четири хиляди години са изминали откакто хората, изобретили папируса, доверяват знанията си, духовните си постижения на тези нищожни листчета, подаващи се поразително лесно на разрушение. На тях се записваха най-дръзките хрумвания на мисълта, най-нежните вълнения на душата... И изведнъж хартията изчезва! И човечеството загубва всякаква опора, човекът няма с какво да потвърди, че е човек. Той пак е гол и примитивен, безпомощен пред застрашаващите го природни сили. Едва сега взех да разбирам колко е велико значението на малката вестникарска бележчица, на късчета най-обикновена хартия...

... А немият телевизор продължаваше да работи. На екрана известен коментатор сочеше с пръст черната дъска, изписана с разкривен почерк.

„Драги зрители, умоляваме ви да запазите спокойствие! Причините за това необикновено явление още не са установени. Но правителството взима необходимите мерки. Книжните парични знаци изчезнаха, но служителите от министерството на финансите, подготвят пускането на нови пари, в монети... Правителството поема обезпечаването на влоговете...“

... Драги зрители! Обръщаме се към вас. Става дума за възстановяването на загубената култура! Напрегнете паметта си. Сега тя е единственият източник на знания. Всичко, което си спомняте, запишете върху каквото и да е — на стената, на масата, на гърба на съседа си...“

В института по микроорганизмите вече ме очакваше приятелят на моя шеф. Много се удивих, че ученият, вместо да е подтиснат, се усмихва весело и потрива ръце. Радва се глупакът, че е открил причината. От тия учени всичко може да се очаква. Всички са малко чалнати.

— Ясно ми е! — каза той, като се хилеше идиотски. — Това е малка шега на един особен вид бактерия.

Ама че шега! Виж го ти и още се хили... Как ми се ще да те перна по очилата!

А той, продължавайки да дърдори, ме дръпна за ръкава към микроскопа.

— Крайно интересна и крайно рядка бактерия. Тя е гост на Земята. Докарали са я от Марс, очевидно след полета на първата ракета. Да, млади човече, извънредно интересен вид — бацилът *Silcis majoris*.

— Но... щом този бацил е толкова опасен, защо не взехте веднага необходимите мерки?

— Какво приказвате! Той е съвършено безвреден. На човешкия организъм въобще не действа. На Земята хиляди подобни бактерии паразитират по влакната на памучните тъкани... Мисля, че той напълно се е приспособил към нашите условия и се е смесил със земните видове.

— Но как толкова невинно дребосъче е предизвикало тази чудовищна катастрофа?

— А-а, моят бацил не е виновен в случая. Виновен е изкуствено полученият вид.

— Какво-о?! Изкуствен?! — аз се задъхвах. — Тоест, искате да кажете, че някой нарочно... е развъдил?...

— Именно. В нашите условия такъв страшен вид сам не би могъл да се появи. Разбира се това е изкуствено подобрен образец. Първо, този бацил се размножава двеста пъти по-бързо от основния вид — за една десета част от секундата. Второ, делението става още в стадия на спората. Бацилът избира повърхността на хартията. Очевидно още преди произшествието всичката хартия по земното кълбо е била заразена от спорите на този бацил.

— И тази сутрин всички спори са се превърнали в бацили и... и... — гласът ми трепереше. — Но кой... Кому е притрябвало да отглежда такъв ужасен вид?

— Не знам. Това е вече ваша работа. — И ученият пак се наведе над микроскопа. — Спорите от бацила *Cilcis majoris* се съхраняваха в института по космична биология. Всички учени, които го изучаваха, получаваха спори от този институт. Така че можете да проверите в картотеката на кого са давали.

Но, разбира се, от картотеката нямаше и помен. Каква ти картотека! Изчезнали бяха етикетите по епруветките и ампулите с култури на различни космически бактерии. Учените бяха в ужас. Невъзможно бе да се предвиди какво още можеше да се случи. Със сълзи на очите те изгаряха извънредно ценни космически микроорганизми.

Аз дърпах за бялата престилка всекиго подред и питах за *Cilcis majoris*. Правени ли са при вас опити с този бацил? Отговорът беше: не, не са. А получавали ли са външни лица спори от *Cilcis*? Да, получаваха. Но кои — не знаем, не помним и въобще не ни пречете, какво се мотае в краката ни, стига сте задавали идиотски въпроси...

Но младичката секретарка от канцеларията излезе по-любезна. Тя успя да си спомни какви организации са получавали от тия проклети спори.

— Кой се е интересувал от бактерията ли? Главно лабораториите на университетите. Но мисля, че там строго спазваха всички правила...

Ах, да! Веднъж взеха спори от научно-изследователската лаборатория на някаква фирма. Всъщност не точно за лабораторията, а за някакъв си учен, който работел за фирмата.

— Какво-какво? — сърцето ми лудо заби. — А помните ли името на фирмата?

— Беше някаква голяма химическа фирма... Май че се наричаше КК или нещо от този род...

Светкавица сякаш проряза мозъка ми! Така ще е! Всичко съвпада! Спуснах се към телефона и най-напред позвъних в редакцията. Свързах се с репортьора, който смяташе да посети фирмата КК. За щастие беше се върнал. Според думите му и там царяла невъобразимо паника и не пускали никого. Дадох му адреса на Номура и го помолих веднага да отиде у тях. После позвъних на моя приятел. Нали човекът, който извършваше изследванията за фирмата КК, беше не някой друг, а Номура.

— Ти ли си? — каза със сънен глас той. — Да не си се побъркал, че звъниш толкова рано?

— Заклучи здраво всички врати и не пускай никого, докато не дойдем. Да, позвъни още в полицията и ги помоли да поставят охрана пред дома ти.

— Какви ги дрънкаш?

— Бацилът *Cilcis majoris*! Сега ясно ли ти е?! — Чух го как преглъща с мъка. — Много е възможно хората, които са ти възложили тази работа, сега да се опитат да те накарат да млъкнеш завинаги. Те се боят от последиците. Затова, ако всичко стане ясно...

Когато пристигнах у Номура, репортьорът от икономическия отдел вече ме чакаше. Номура беше много блед.

— Те наистина идваха — каза той. — Явно искаха да ме отвлекат... по поръчение на фирмата... Добре че полицейският патрул пристигна навреме...

— Какво си направил?! За какъв дявол ти притрябва тая отвратителна бактерия?

— Просто нещастен случай — задъхвайки се промърмори Номура. — Аз нямах никакво намерение да отглеждам това страшилище... Те искаха да отгледам такъв бацил, който съвсем слабо

да поврежда хартията... и да не му действуват обикновените антибактериални средства.

— А ти знаеше ли за какво им е нужна?

— Н-не... Мислех за унищожаване на хартиените отпадъци...

— Ех, какви сте вие учените! — намеси се репортьорът. — Понятие нямате от живота! Не се интересувате как ще се използват вашите открития. Искаш ли да ти обясня за какво им е дотрябвал твоят бацил? Заради пластмасовата хартия. Компанията КК разработваше съвместно с един крупен чуждестранен тръст технологията за производство на тая хартия и мечтаеше да наводни пазара. Но колкото и да се стараеха, себестойността на пластмасовата хартия си оставаше много по-висока от тая на обикновената хартия. Следователно и пазарната ѝ цена би била значително по-висока. А и качеството ѝ не е още много добро, като се изключи непромокаемостта и антибактериалността ѝ. Обаче те бяха похарчили вече маса пари; при това за суровина използваха отпадъчните продукти от химическата си промишленост. И с оглед на бъдещите печалби от тази хартия, КК преди известно време намали цените на основната си продукция, която заля всички пазари. Но ако тяхната хартия не намери широк пласмент, те ще трябва отново да покачат цените на химическите си стоки. А това означава, че фирмата няма да издържи на конкуренцията и ще фалира. Сега стана ли ти ясно? — Репортьорът насмешливо погледна Номура. — А ученият, нали си получава паричките и възможността да се рови над всякакви там проблеми — другото не го интересува. Големият бизнес, това не бива да се забравя, не се спира пред нищо.

— Разбра ли какво си направил? — разтърсих аз Номура. — Отвори си най-послед очите! Иначе, виж че те накарали да работиш над някакъв нов вид чума или отровни газове... Нали отвъд океана десетки хиляди учени вече работят над ново оръжие за пълното изтребване на човечеството...

— Но нима съм знаел? — Номура жално премигваше. — Дори и на ум не ми е минавало, че ще се получи толкова издръжлив жизнеспособен бацил! Сега разбирам как е станало. Виновна е лабораторната инсталация за прочистване на въздуха. Тя работеше лошо.

— Искаш да кажеш, че ти не си виновен?

— Повтарям, не съм искал да създам такъв страшен вид. Но в инсталацията за прочистване на въздуха се използват гама-лъчи на кобалт-60, защото е по-евтино.

— И какво от това?

— Нали на Марс, където въздухът е много разреден, космическата радиация е доста по-силна отколкото на Земята. Следователно марсианските бактерии са по-устойчиви на облъчване от земните. Ето това не предвидихме. Значи някакъв процент от бактериите са останали живи и са проникнали извън пределите на лабораторията... А може и облъчването с кобалт-60 да е довело до мутации, да се е появил нов, съвършено неизвестен вид и... и...

— И така да е, ти все пак си главният виновник за тази катастрофа! Ти унищожил културата на човечеството — викнах аз. — Какво смяташ да правиш? Загубеното, разбира се, не може да се върне... Но по-нататък? Как ще излезем от това положение?

— Има ли някакъв начин да се унищожил напълно тази бактерия? — попита репортърът.

— Пълното унищожаване на *Cilcis* е невъзможно — заеквайки каза Номура. — Бацилът е чудовищно устойчив и не е толкова лесно да се унищожил...

— Значи нищо не може да се направи, така ли?

— Не, ще се опитам да измисля нещо. Все пак няма друг учен в света, които да познава по-добре от мен бацила. Може би ще успея да създам хартия, способна да устои на бацила *Cilcis*. Трябва да изкупя вината си... Веднага ще се залавя за работа.

— Незабавно започвай! — побутнах аз Номура. — Ако не постигнеш успех, ще те предадем на тълпата. Така да знаеш! Ох, с какво удоволствие бих ти изпял песенчицата „Дървото на обесения“! Мила песенчица, нали?

— Дай ми по-напред да пийна нещичко — примоли се Номура.

— Друго не искаш ли? Нищо не ти се полага. Ти си наказан. Ще минеш и без „черния Джони“. Хайде, мило детенце, почвай работа, а ние ще пийнем за твое здраве с колегата.

Изведнъж на прага се появи Маяко. Помътнелият ѝ поглед блуждаеше в пространството.

— Избявайки се от една беда, ще си навлечеш друга! — изрече тя с пророчески глас.

Така ми се прииска да напердаша тая противна, кльощава девица.

Е, успяхте ли да стигнете до тази страница? И докато четяхте, книгата не се разсипа на прах? Много добре. Добре е и за мен и за вас. Навярно вече се досещате, че Номура постигна известен успех. Отначало той обработваше хартиената маса с някакъв разтвор, който я защитаваше от свирепото нападение на *Cilcis majoris*. На първо време нещастната хартия издържаше само два часа. После животът ѝ се удължи до шест часа. Доста се потруди Номура! Трябва да му се признае — има адско търпение. И накрая той увеличи срока до сто часа, после до триста. Но още не е известно, ще успее ли да върне на хартията предишната дълговечност.

Ох, как се развълнувах, когато взех първите чисти бели листове! Просто целият треперех. Искях да пиша! И как още — нали съм журналист! А за какво — това се разбира от само себе си. За най-грандиозната сензация — за цялата тая история!

И аз я описах. Това, което сега четете. И щом свърших, веднага ме обзе бясно желание да я отпечатам. Заедно с моя колега репортьора напечатахме тази брошурка на старомодната, покрита с прах линотипна машина в най-близката печатница. Виждам, виждам, драги читатели, как потръпвайки от вълнение и възторг, трескаво поглъщате всеки написан ред. Нали всички ние, съвременните хора, сме отровени от печатното слово, жадуване за него също както наркоманът за щипка опиум. На бас се хващам, че моята брошура е първата книга, която държите в ръцете си от последните три месеца насам. И щом е стигнала до вас, след като е преминала всички стадии от написването до доставянето ѝ в книжарниците, значи антибактериалното средство на Номура има вече практическа стойност. Скоро пак ще настъпи ерата на хартиения потоп! Сега в нашата редакция подготвяме материалите за даване под съд на фирмата.

И тъй, стигнах до най-важното, до това, което обещах да ви кажа още в началото на моя разказ. Внимание, драги читатели! Средството, с което се обработва хартията видоизмени *Cilcis majoris*. Бацилът стана безвреден за хартията, но... чрез пипане се пренася и поразява косата... Косата на човека! Казвам ви самата истина: и аз, и Номура, и

Маяко сме с абсолютно голи черепа. На нея, все пак, така ѝ се пада! Да не предсказва всякакви гадости! Но за вас ми е жал. Така че, щом прочетете разказчето ми, веднага си дезинфекцирайте ръцете. Макар че, ако по време на четенето сте си почесвали главата, вече е късно.

Но какво значение има косата, в сравнение с културата на човечеството?!

Вие какво предпочитате?

Хартия или коса?

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, брой
12/1968 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.